

Jämställdhet: ett mål, flera lagar och statistik som måste läsas rätt

---

Berättelse

Två ord som hör ihop

I Sverige möter du ofta orden “jämställdhet” och “jämlighet”. De låter lika, men de betyder inte exakt samma sak. Jämställdhet handlar särskilt om förhållandet mellan kvinnor och män: tanken är att de ska ha samma rättigheter, samma möjligheter och samma skyldigheter i samhället. Jämlighet är ett bredare ord. Det handlar om att alla människor har lika värde, oavsett till exempel ursprung, ålder eller funktionsnedsättning. När den här texten talar om jämställdhet menar den alltså särskilt relationen mellan kvinnor och män.

Ett mål och sex delmål

Sverige har ett övergripande politiskt mål för jämställdhet. Målet är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. För att komma närmare det målet har riksdagen beslutat om sex delmål. Några av dem handlar om ekonomisk jämställdhet, om att kvinnor och män ska dela mer lika på det obetalda hem- och omsorgsarbetet, om en jämställd hälsa och om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Dessa mål går att läsa på regeringens webbplats. Det är viktigt att förstå att det handlar om mål och inriktning, alltså om vad samhället strävar efter, inte om hur verkligheten redan ser ut.

En lång historia

Vägen mot jämställdhet har varit lång. Förr fick kvinnor i Sverige inte rösta i val till riksdagen. Beslut om rösträtt för kvinnor togs 1919 och 1921, och i valet 1921 röstade kvinnor för första gången till riksdagen. Samma år valdes de fem första kvinnorna in. Man säger ofta att rösträtten då blev “allmän och lika”, men det är en förenkling. Vissa grupper hade fortfarande begränsningar, så bilden är mer komplicerad än vad ordet “allmän” låter förstå.

Lagar och reformer i dag

I dag finns det lagar som ska skydda mot orättvis behandling. Diskrimineringslagen från 2008 förbjuder diskriminering som har samband med bland annat kön. För att lagen ska följas finns en särskild myndighet, Diskrimineringsombudsmannen (DO), som har till uppgift att övervaka den. En annan viktig reform gäller föräldrapenningen. Föräldrar får dela på 480 dagar per barn. Av dessa är 90 dagar reserverade för vardera föräldern, och de dagarna kan man inte ge bort till den andra. En följd av detta är att det i dag är vanligt att även pappor är hemma med sina barn. Antalet reserverade dagar har ändrats över tid genom politiska beslut, så det kan vara klokt att kontrollera den aktuella siffran hos Försäkringskassan.

Statistik som måste läsas rätt

Samtidigt visar statistiken att kvinnor och män ännu inte har det helt lika, till exempel när det gäller lön. Enligt lönestatistik för 2024 var kvinnors lön i genomsnitt cirka 90 procent av mäns lön. Det betyder ett lönegap på omkring 10 procent. Men den siffran säger inte allt, för den beror på hur man mäter. När man tar hänsyn till att kvinnor och män ofta arbetar i olika yrken och har olika ålder, utbildning, sektor och arbetstid, minskar skillnaden till omkring 4–5 procent. Dessa siffror kommer från Medlingsinstitutet och SCB, och de varierar mellan olika år. Att skillnaden blir mindre när man räknar så betyder inte automatiskt att man vet varför skillnaden finns. Därför är det klokt att alltid ange vilket år och vilken källa man menar, och att vara försiktig med att dra snabba slutsatser. I stället för att säga att “svenskar är jämställda” är det mer korrekt att säga att det i Sverige finns lagar och mål om jämställdhet, och att visa konkreta exempel som rösträtten, diskrimineringslagen och de reserverade föräldradagarna.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
jämställdhet	att kvinnor och män har samma rättigheter och möjligheter
jämlikhet	att alla människor har lika värde, oavsett t.ex. ursprung eller ålder
förhållande	hur två saker eller personer hänger ihop med varandra
övergripande	som gäller det stora och hela, inte bara en liten del
sträva efter	arbeta för att nå något i framtiden
obetalt arbete	arbete man inte får lön för, t.ex. städning och omsorg hemma
reform	en viktig förändring som beslutas i samhället
förenkling	en bild som gjorts enklare än verkligheten
diskriminering	att behandla en person sämre, t.ex. på grund av kön
övervaka	hålla koll på att något görs rätt; kontrollera
reserverad	sparad bara för en viss person; kan inte ges bort
lönegap	skillnaden i lön mellan två grupper, t.ex. kvinnor och män
genomsnitt	ett mittvärde; “i snitt”

Läsförståelsefrågor

---

1. Vad är skillnaden mellan "jämställdhet" och "jämlighet" enligt texten?
  1. Jämställdhet handlar särskilt om kvinnor och män, jämlighet om alla människors lika värde.
  2. Orden betyder exakt samma sak.
  3. Jämlighet gäller bara lön, jämställdhet bara hälsa.
2. Vad är Sveriges övergripande mål för jämställdhet?
  1. Att kvinnor ska ha mer makt än män.
  2. Att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv.
  3. Att alla ska tjäna exakt lika mycket.
3. Vad menar texten när den säger att delmålen handlar om "mål och inriktning"?
  1. Att verkligheten redan ser ut precis så.
  2. Att det handlar om vad samhället strävar efter, inte om hur det redan är.
  3. Att målen redan är uppnådda.
4. Vad gör myndigheten DO?
  1. Den betalar ut föräldrapenning.
  2. Den övervakar att diskrimineringslagen följs.
  3. Den bestämmer lönerna i landet.
5. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
  1. Kvinnor röstade till riksdagen för första gången i valet 1921.
  2. Att rösträtten 1921 var "allmän" är en förenkling.
  3. De fem första kvinnorna i riksdagen var alla från samma stad.
6. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
  1. Av föräldrapenningens 480 dagar är 90 reserverade för vardera föräldern.
  2. Antalet reserverade dagar har varit exakt detsamma sedan reformen kom.
  3. Lönestatistiken i texten kommer från Medlingsinstitutet och SCB.
7. Förklara med egna ord varför lönegapet kan bli omkring 10 procent med ett sätt att mäta och omkring 4–5 procent med ett annat sätt.
8. Texten använder uttryck som "en förenkling" och "varierar mellan olika år". Vad vill texten visa med sådana ord, och varför är det klokt att skriva så?
9. Varför skriver texten att man hellre ska säga "i Sverige finns lagar och mål om jämställdhet" än "svenskar är jämställda"? Svara med stöd i texten.
10. Texten säger att en mindre löneskillnad "inte automatiskt" betyder att man vet varför skillnaden finns. Vad tror du att texten menar med det?

11. Varför kan det vara viktigt att fråga “vilket år?” och “vilken källa?” när någon nämner en siffra om lönegapet?
12. **Skriv (6–8 meningar):** Beskriv hur rättigheter och möjligheter för kvinnor och män ser ut i ett land du känner väl. Ge konkreta exempel, till exempel om rösträtt, arbete, lön eller vem som är hemma med barn. Försök att hålla dig till fakta och undvik att säga att ett land “är bäst” eller “sämst”.

Diskussionsfrågor

- Texten skiljer på “jämställdhet” (kvinnor och män) och “jämlighet” (alla människor). Varför kan det vara bra att ha två olika ord?
- Ett av delmålen handlar om att dela mer lika på det obetalda arbetet hemma. Vem gör det arbetet där du kommer ifrån, och hur skulle man kunna dela det mer lika?
- Texten visar att samma lönegap kan beskrivas med olika siffror beroende på hur man mäter. Varför tror du att det är lätt att missförstå statistik, och hur kan man läsa siffror mer kritiskt?
- Texten väljer att säga “i Sverige finns lagar och mål om jämställdhet” i stället för “svenskar är jämställda”. Varför är den skillnaden i språk viktig, tror du?
- **Skriv (6–8 meningar):** Skriv en kort text om en förändring som du tycker skulle göra livet mer rättvist för kvinnor och män, antingen i Sverige eller i ett annat land. Förklara vad förändringen är, vem den skulle hjälpa och varför du tror att den är viktig. Försök hålla dig till konkreta exempel.